

ועדה-אשכול הסכים-אחדות העבודה חסמה

במכה אחת את שאיפותיו של אשכול דובר, שאשכול ימנה מנהל-כללי חדש למשרד-הבטחון — דבר שהיה מגביל חמור רות את סמכויותיו והפשיעה-עולה של פרס כסגן-שר, מאלץ אותו להספק בתפקיד מישני או להתפטר.

אך ההתקיים, שטרם הספיקו לעכל את גדול נצחונם על בן-גוריון ואשכול מרד דיון הסדרים, לא חשבו על הכלל הצבאי הבדוק, האומר שכאשר מתחיל האויב להתמוטט — אל תניח לו; דרוך אותו עד לכניעתו — סופית. אשכול חזר במהרה אל דרך-מחשב-ה-תו הישנה: להימנע ממשברים, לחזות הכי רעות, לחתור בשקט. כך גודל הרעיון לה-ציע לשמעון פרס חברות מלאה בחודת-ה-השרים לענייני בטחון. כהנאו הברורה: לה-תת לו סוכריה, שתשכנעו כי כדאי לו יותר להימנע אל אשכול, מאשר להסתכן בהרפתקותו האימפולסיביות של משה דיין. שמעון פרס לא הבטיח אומנם לנתק את קשריו עם דיין — כי הוא, בסופו של דבר, כן-ברית טבעי נגד התחיקים — אבל את הסוכריה היה מוכן לקבל.

★★★

הארם השלישי

קד שלישיית התערבה וחטפה את הסר, כריה, לפני שפרס יכול היה לגעת בה. היתה זו ידו של יגאל אלון. מאז נפל למישיב שריהתחברה ישראל ב-היהודה, נותר אלון נציג יחיד של אחרות-העבודה בממשלה. חבר ועדת-השרים ל-ענייני בטחון, ידע גם מהו פרויקט ערכה של ועדה זו, ומה גודל הסוכריה המושטת ל-שמעון פרס.

במישור הסקטי התמה אחדות-העבודה הסכם עם השותף השלישי בממשלה: ה-מפד"ל, הוסכם ששרי-המפלגות ית-נגדו למינויו של פרס כחבר מלא בחודת-

השרים. ואומנם, כאשר ביקש אשכול לאשר את מינויו של פרס, התנגדו לכך הדתיים. אך פרס ניצל את הזדמנות פציעתו של משה שפירא, ביקר בביתו בירושלים, הציע לו הסכם הרבה יותר מפתה: יתמכו בו ה-דתיים לכל אורך הקו, יעבירו לידיו את כל ענייני הבטחון — והוא ימכור להם כל מה שמפא"י עדיין לא מכרה להם בשטח הדת. מאותו רגע, חדלה המפד"ל להתנגד למינויו של פרס.

אחרות-העבודה נותרה לבדה בהתנגדותה. היו לה כמה סיבות עיקריות:

● ועדת-השרים היא גוף מצומצם ויעיל, בעל סמכות ביצועית של הממשלה, ברגע שמצרפים אליה חבר שאינו שר, החסר זכות הצבעה, חדלה החודת להיות כלי מבצע, והופכת להיות גוף מיעוץ. ערכה ה-מיוחד נישחק.

● במדינה הסובלת ממילא מהעדר חר-קה, יש ערך רב לתקנות היסודיות, המסי-דירות את דרכי המימשל. אחת מתקנות אלה קובעת, כי ועדת-השרים היא ועדה אשר חברה-הם שרים. לא יתכן לתקן תקנות-יסוד בכלל הזדמנות של נוחיות מפלגתית.

● והעיקר: אין אחדות-העבודה רואה בשמעון פרס דמות חיובית במיוחד, ה-רואה לשהת על כסא שריהתחונה. מינויו לועדת-השרים לענייני בטחון היה מסיף לו יוקרה רבה, מהחזה צער לקראת מינויו כשר-בטחון. משך שנים רטנו אנשי הבטחון של אחדות-העבודה נגד השתלטותו של פרס על מערכת הבטחון, תחת חסותו העמורה של דויד בן-גוריון. יתכן שהוא טכני-קראט מוכשר, יתכן שהוא איש-רכש מנו-סה, אבל אין הוא יכול לקבוע את דמותו של צה"ל ואת תורת הלחימה שלו. כך אמרו מצביאים שפיקדו על חטיבות ואוג-דין על העסקן שלא אחו מימיו רובה כחייל.

★★★

שני אויבים

אפשר לצייר תמונה דרמטית של מלחמה בין שני אויבים. מצד אחד: אלון הצבר, בן 45, יליד כפר תבור, מפי-קד הפלמ"ח, מפקד חזית הדרום שעבר ראשון את גבול מצרים ב-1949, חבר קיבוץ וחניך אוניברסיטת אוכספורד. מצד שני: פרס הכמעט-צבר (יליד פולין), בן 40, ש-הגיע למרומי הסולם המינהלי דרך עסקנות בתנועת הנוער העובד, השתלטות על מנגנון הרכש של משרד-הבטחון ורכישת אהדתו של דויד בן-גוריון.

אפשר היה לתאר את רגשותיו של ה-מצב-א הצעיר, אשר גדל כאיש מפא"י ה-מאוחדת, ואשר לולא פילוג סיעה בי-ב-1943 היה בודאי הופך להיות בן-טיפוחיו של בן-גוריון. אפשר היה לתאר גם את חששותיו של פרס מפני מתחרה כה רציני, ואת נסיבותיו העקבים למנוע כל התקר-בות של ממש בין אלון לבין הזקן.

אולם, עד כמה שתיאורים אלה מרתקים, אין הם מהחיים תמונה שלמה. כי לא רק שתי דמויות ניצבות זו מול זו. המאבק אינו קרב אישי בין יגאל אלון לבין ש-עון פרס. כנגד פרס והקו שהוא מסמל, מת-ייצגת תנועה שלמה.

אחדות-העבודה עברה תקופת שפל קשה מאוד, אחרי שהחליטה להצטרף לקואליציה הנוכחית של מפא"י והדתיים. היה זה ה-מחרת פרשת לבון, כאשר "מועדון הארבע" — בו היו שותפים המפד"ל, הליברלים, אחדות-העבודה ומפ"ם — נשבע כי לא ישב לעולם בממשלה של בן-גוריון.

למעשה, ניהלו הליברלים משאומתן עם מפא"י. אך כמה שעות לפני שהתכוננו לח-תום על הסכם — הסתבר להם כי אחדות-העבודה הקדימה אתם בשקט, בהשאירה את מפ"ם בחוץ. "בתוך הממשלה נוכל להש-פיע על עיצוב המדינה יותר מאשר באופר-זעירה", חזרו ואמרו אז ראשי המפלגה. אך בציבור נתקבלו הדברים כהסוואה מתחזקת להתמכרות וזלה. הודה אחד מראשי המפל-גה השבוע: "זאת היתה אחת מנקודות-השפל החמורות ביותר בתולדות המפלגה."

מאז לא חדלו ראשי אחדות-העבודה להצ-ביע על ההשגים שנבעו מישיבתם בממשלה: הם מנעו מתן צביון ימני-דתי לממשלה; הנהיגו פיתוח דביהיקף של הנמלים, התח-בורה והכבישים; שפרו לעצמם זכות להצ-ביע נגד המימשל הצבאי, ומקחים ליום את ביטולו; העניקו מעמד שווה לסקטור הערבי בכל פעולות המשרדים שבידיהם; הם פתחו את בתי-הספר בפני תנועות-הנוער החלוציות; יזמו חידוש היאחזויות; ומעל-לכל: הם אילצו את דויד בן-גוריון להסכים

אשכול ופרס: תמורת שקט מפלגתי - סוכריה מאשלחית

רק כאשר אחד מחברי הועדה מבקש במיני-חד לכנסה. כלומר: הביקורת והילופי-הדעות בענייניה החשובים ביותר של מדינת ישראל יערכו באופן שוטף ועקבי, ולא לפי מצבר-רוחם של שלוש זקן ושל עסקן צעיר. "גם אם רק בשל ועדה זו", התוודה ל-אחרונה יגאל אלון באוזני אחד מידידיו, "היתה כניסתנו לממשלה מוצדקת."

★★★

גורל האיחוד

תפטרותו של דויד בן-גוריון הוכיח-חה, כי מגיע לאחדות-העבודה אשראי בעד הישג נוסף. כי לולא השותפות בינה לבין ותיקי מפא"י, ספק אם היו אלה מצ-ליחים לדחוק את רגלי בן-גוריון. אחדות-העבודה עשתה זאת לא כקנוניה, אלא כחלק ממשאומתן על איחוד שתי ה-מפלגות. במפלגה המאוחדת, היה ברור כי בני-ביתם יהיו התחיקים, לא הצעירים. מה יהיה עתה גורל האיחוד?

"תחילה", מסבירים ראשי אחדות-העבודה, "אין הכחנה לאיחוד, אלא להתאחדות". אין הם סבורים, כי הברירה העומדת בפני תנו-עת הפועלים כיום היא: איחוד כולל ל-אחרי, או פילוג מוחלט לנצח. יש דרך-בניים: אירגון שלוש המפלגות בגוף פולי-טי מיבצע, תוך שמירה על אוטונומיה רעיונית של כל מפלגה.

ההנמקה: ממילא מחפשות שלוש המפל-גות מיסגרת כזו, אחרי כל בחירות. מדוע לא להפוך את הסדר, ולהקדים הסכם קוא-ליציוני לעריכת בחירות? ולא הסכם לתקר-פת כהונה אחת, אלא לעשר שנים?

השיחות על האיחוד, שהתנהלו באינטנ-סיביות עד להתפטרותו של בן-גוריון, הופ-סקו מאז. עתה מתכוננת אחדות-העבודה ליום מאז. חידוש, אלא שעתה לא יישמע קול מפא"י אחיד בעד איחוד. מערכתם של אחדות-העבודה התיקי מפא"י נגד בן-גוריון והצעירים, ואחר-כך מאבקה העקשני של אחדות-העבודה נגד צירוף פרס לוועדת-השרים, נתנו בידי צעירי מפא"י עילה גלויה להתנגד לאיחוד.

על כן תהיה השאלה המכרעת, בשכועות ובחודשים הקרובים: באיזו מידה יכולים ותיקי מפא"י להתגבר על מתנגדי האיחוד כשירות מפלגתם?

במצב הנוכחי של הזירה הפוליטית, גר-אה איחוד זה כערכובה טובה ביותר למניעת השתלטותם של צעירי מפא"י, עם כל ה-כרוך בהשתלטות זו: הרפתקנות בטחונית, שלטון אוטוקראטי, צימצום חרויות האזרח.

להקמת ועדת-השרים המצומצמת (שישה חב-רים) לענייני בטחון.

הביקורת המהותית

דינויה של ועדה זו הם הסודיים ב-יותר מכל דיוני המימשל בארץ. על כן, אי-אפשר להעריך בפרוטרוט את תוצאות פעולת הועדה בענייני-בטחון מסויימים. אך אפשר להעריך את חשיבותה העקרונית. עד להקמת הועדה, לא היה משרד-הבטחון כפוף לשום ביקורת מהותית. דויד בן-גוריון סימל בעיני הציבור את מערכת ה-בטחון, וגם בצמרת השלטון לא העזו איש לתמוח ביקורת נגד מדיניות הבטחון שלו. למעשה, רק נתן הזקן גושפנקה אוטומטית למעשיו של פרס, עליהם לא ידע תמיד. ועדת-השרים הצליחה להנהיג ביקורת שר-טתית לפחות בשטח אחד: במה שנוגע ל-שימוש בתקציב הבטחון. הוולט, כי שמעון פרס אינו יכול להיכנס להתחייבויות כסי-פיות, שלא אושרו על-ידי שר האוצר.

גם שאלות גדולות, הנוגעות לתמונה ה-בטחונית הכוללת של ישראל, הובאו לדיון במסגרת הועדה. כי זהו פורום טבעי ל-ליבון בעיות של אופי מלחמות אפשריות בעתיד, אפשרות הופעת נשק גרעיני ב-מרחב, התאמת הציווד ותורת-הלחימה של צה"ל לאפשרויות אלה. שני הקצחת בדיו-נים אלה, היו שני מצביאים: יגאל אלון מצד אחד, משה דיין מצד שני. דיין התפרסם בשל תורת מלחמת-המנע וה"זבנג וגמרנו". גם בעידן הטילים וה-פיתוח המדעי, נשארה זו תורתו, פחות או יותר. כנגדה הציבה אחדות-העבודה תורה של כוננות צבאית מלאה, תוך דגש ראשון על הנשק הקונבנציונאלי של ישראל: הלוחם עצמו, אותו יש לצייד בנשק החדש ביותר שיד ישראל יכולה להשיג. תורה זו פוסלת מלחמת-מנע, אך לא את הזכות לפתוח רא-שינים במלחמה — ברגע שנודע כי הערבים מתכוננים לתקוף.

בכמה מקרים, מסתבר, כאשר התייצבו ה-תיאוריות של אלון מול התיאוריות של דיין זו מול זו, תמך רוב הועדה — כולל בן-גוריון — בקו של אלון. מה עוד, ש"קו אלון" יכול להיקרא גם "קו גלילי", וישר-אל גלילי נחשב היום, בעיני בני-סמכא רבים, כאיש המתאים לכהן כשר-הבטחון. ההישג האחרון של אחדות-העבודה ב-קשר לוועדת-השרים לענייני בטחון, הובטח להם על-ידי אשכול: מעתה תתכנס הועדה לשיבות קבועות, במועדים תכופים, ולא

אלון וגלילי: המחסום